

יח. צרורות מגופו או מעלייה

יח. "בעי רבא... אית ליה דיו"¹.

הסבר הספק:

- מאירי יח: ד"ה 'תרנגול שהוציא' "וכל זה מפני...", שטמ"ק יח. ד"ה 'בשמעתתא דהעדאה', תשובות מחכמי פרובינציה סימן כג (מצורף), תוד"ה 'נזק שלם מגופו', רשב"א ד"ה 'ור"א', ג: ברשב"א ד"ה 'הא דאמרינן' (במהדורת מוסד הרב קוק).

דשני בהא גחלת:

- תוד"ה 'ועל הגדיש', שטמ"ק ד"ה 'אלא הכי במאי עסקינן', חידושי הראב"ד ד"ה 'ועל הגדיש' "...כדאיתא לקמן", יח: תוד"ה 'בין לרבנן', יט. "בעי רב אשי... תיקו".

שיטת סומכוס:

- יז: ברש"י ד"ה 'סומכוס', יט. ברש"י ד"ה 'מי גמיר', יח. ר"ח "ודחינן רב חמא... אלא האי קלב", מהרי"ץ חיות יז: ד"ה 'סומכוס אומר' (בהגהות וחידושים בסוף הגמ'), צל"ח יח. ד"ה 'הנה אני מקשה'.

צד תמות במקומה עומדת:

- מה: במשנה ובגמ' "אמר רב אדא בר אהבה... צד תמות כלל" ובתוד"ה 'לא פטר', לט: "ת"ר שור חרש שוטה וקטן... לגבות מגופו", רש"י לט. ד"ה 'שור של חרש'.
- שטמ"ק ד"ה 'וסבר לה כרבי יהודה' בשם הרא"ש.

¹ בדברי רש"י ד"ה 'אלא' (שניהם) ובתוד"ה 'במועד' נעסוק בשיעור הבא.

מקורות מצורפים:

בית הבחירה למאירי מסכת בבא קמא דף יח עמוד ב:

וכל זה מפני שנסתפק להם אם יש שנוי בצרורות אם לאו ואין דבריהם נראין לי שהרי כל אותן השאלות כלן סובבות אם הצרורות מתולדות קרן או מתולדות רגל ומאחר שנתברר שתולדות רגל הן אין לנו בהן לא העדה ולא שנוי:

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יח עמוד א:

שמעתא דהעדאה

גליון

בעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם וכו'. קשה מאי בעי על כרחך מגופו משלם מקל וחומר ומה קרן דחייב ברשות הרבים משלם מגופו חצי נזק צרורות דפטור ברשות הרבים אינו דין דמגופו משלם. וכי תימא דהיא גופה נילף שיהא קרן בחצר הניזק משלם מן העלייה מקל וחומר ומה רגל שפטור ברשות הרבים משלם ברשות הניזק מן העלייה קרן שחייב ברשות הרבים אינו דין שישלם מן העלייה ברשות הניזק איכא למימר דיו מה ברשות הרבים מגופו אף ברשות הניזק מגופו. וי"ל שאין להקשות מכח קל וחומר דסברא דרבא דבעי חצי נזק צרורות מגופו משלם הכי פירושו מגופו משלם דנימא דהלכתא באה להקל לגמרי שישלם חצי נזק וגם ישלם מגופו או דילמא מן העלייה משלם כלומר דנהי שבאת הלכתא להקל היינו דוקא לענין תשלומין אבל מן העלייה משלם כמו שהיתה אם היה לה דין רגל. גליון.

תשובות חכמי פרובינציה סימן כג:

"וכיון דנזק שלם הוא, לא משתלם מגפו, דלא כתב בו ומכרו את השור החי וחצו כו' ועוד ראה גמורה דליכא לאסתפוקי עליה בריש גמרא דכיכד הרגל גבי חצי נזק צרורות אי מגופו משלם או מעליה וקא בעי מגופו משלם דלא אשכחן חצי נזק מעליה, או דילמא מעליה דלא אשכחן כי ארחיה מגופיה,

ואתא למפשטה מבריתא דכתב שנטל חררה כדאית' התם, והדר קא"ל ותסברא לר' אליעזר דאמ' נזק שלם משלם נזק שלם מגופו מי אשכחן, הרי לך ראייה ברורה דלעולם כל היכא דמשלם נזק שלם פשיטא דלאו מגופו הוא, דלא נאמ' חצי נזק אלא בתם דמשלם מגופו, אבל נזק שלם בשום מקום לא הוי קנסא, ואף על גב דשקיל וטרי התם דר' אליעזר כר' טרפון ס"ל דאמר משונה קרן בחצר נזק כו', וקאמ' /ב"ק/ אימא דשמעת ליה לר' טרפון נזק שלם מעלייה מגופו מי שמעת ליה, וא"ל הין לא תתלי בהאי דמסייע לך דהאי סברא היא, ומשום דר' טרפון לאו מקרא דריש ליה אלא מק"ו מייתי ליה מקרן ברשות הרבי', כדאית' במתני' דהתם, וכיון דמק"ו, דינא הוא דמגופו משלם אפי' נזק שלם, דדיו לבא מן הדין להיות כנדון, מה קרן ברשות הרבים חצי נזק מגופו אף ברשות הניזק דאתי מיניה למגמר נזק שלם אמרי' מגופו, אבל לעולם אי מקרא הוא ולא מק"ו דבר פשוט דמעליה משלם דנזק שלם מגופו לא אשכחן, והא מילתא ברירא היא לכל צורבא מרבנן, ומאן דבעי לאפלוגי בהאי ולאפוקי נפשיה מסברא לא מסרנא ליה רישאי אלא דחזיק רישאי אבל בקייטא לא אסתכן בנפשאי ולעצמו הנחתיו".

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף יח עמוד א:

ור"א סבר לה כר' טרפון דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם. וליכא לאקשוויי הכא נזק שלם מגופו מי אשכחן כדאקשינן מעיקרא דהכא שאני דלאו כי אורחין ומקרן מייתנין לה וכדאיתא לקמן בשמעתין.

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב:

הא דאמרינן לרבא מיבעיא ליה לרב פפא פשיטא ליה. תמיהא לי כיון דמיבעיא ליה לרבא מי הזקיקם לשום מחלוקת בין רב פפא לרבא דהוא רביה לימא דלכ"ע חצי נזק צרורות תולדה ותולדה דרגל ואמאי קרי ליה תולדה דרגל לפוטרה ברשות הרבים כדרבא, ונ"ל משום דקים להו דמשלם מן העליה משום דכאורחיה הוא ואף ע"ג דמספקא ליה לרבא ניחא להו לאוקמי הא דרב פפא כהלכתא.

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יח עמוד א:

אלא הכי במאי עסקינן דשני בגחלת. פירש רש"י ז"ל אבל צרורות כי אורחייהו בין רבי אלעזר ובין רבנן כסומכוס סבירי להו ולא פירש דכולי עלמא כרבנן דסומכוס סבירי להו משום דאם רבי אלעזר דאמר הכא גבי גדיש משלם נזק שלם סבר כרבנן דסומכוס אם כן תפשוט דאין שנוי לרביע נזק מדקא משלם נזק שלם לרבי אלעזר דמחצי נזק בא לנזק שלם דאי יש שנוי דצרורות על ידי שנוי משלם רביע נזק איך יבוא מרביע נזק לנזק שלם לרבי אלעזר. לפיכך הוצרך רש"י לפרש דעל כרחק בצרורות כי אורחייהו כסומכוס סבירא להו. ויש פירושים אחרים שכתוב בהם דעל כרחק כרבנן סבירי להו. ונראה לי דלפי אותם פירושים כיון רש"י ז"ל לפרש דשני בגחלת שהניחה בפיו ולא פירש שזרק בפיו משום דהנחה בפיו הוי שנוי והוי קרן כיון שלא זרקה דזריקה הוי צרורות והנחה על ידי שנוי הוי קרן ולא צרורות והלכך כיון דהוי קרן יכול לסבור רבי אלעזר בצרורות כי אורחייהו כרבנן דסומכוס דמשלם חצי נזק והכא גבי גדיש הוי ליה קרן דמשונה וסבר כרבי טרפון דמשונה בחצר הניזק משלם נזק שלם כמו שאומר התלמוד. ולקמן שפירש רש"י ז"ל שנטל הגחלת בידו וזרק על הגדיש היינו משום דזריקה הוי שנוי והוי כחו והוו צרורות. וא"ת לפי אותם הפירושים למה הכא אמרינן דכולי עלמא כרבנן סבירא להו ולקמן קאמר דכולי עלמא סבירא להו כסומכוס ולמה לא אמר נמי כרבנן דסומכוס. וי"ל דלכך פירש רש"י הכא שהניח הגחלת בפיו דלא איירי אלא על מקום גחלת דהוי קרן כדפירשתי ולא על הגדיש כלו אבל לקמן פירש שלקח הגחלת בידו וזרקה על הגדיש משום דאיירי בכוליה גדיש שחייב עליו משום צרורות נמצא דצרורות סבר רבי אלעזר משלם נזק שלם והיינו על כרחק כסומכוס. גליון.

ראב"ד יח.

ועל הגדיש נזשלם חצי נזק, מאי טעמא לאו משום דהוה להו צרורות. פי' כל מה שהגחלת הולכת ודולקת מאיליה צרורות הם. ותמברא דמשום צרורות הוא חייב. לר' אלעזר דאמר נזק שלם משלם על הגדיש. נזק שלם כי אורחיה מגופו מי' אשכחן אלא כגון דשני כהא גחלת דאדייה אדויי והוו צרורות ע"י שינוי. ור' אלעזר סבר לה כר' מרפון וכולהו (ברבנן) [כרבנן] דפליגי עליה דסומכוס (ד). מיהו מגופו כדאיתא לקמן ולא היא. כלומר אי משום הא לא איריא לעולם דלא שני, ומשום צרורות כי אורחיה. והוא דמחייב על הגדיש חצי נזק. ור' אלעזר סבר לה כסומכוס דאמר צרורות נזק שלם משלם וסבר לה כר' יהודה דאמר צד תמות במקומה עומדת בין לענין שמירה מעולה בין לענין תשלומין מגופו. וכי קתני מגופו

אצד תמות אלא כגון דלא שני ואייעד וכו' (ה). יש העדה (ו). פי' לצרורות כי אורחיהו. אמר ר' רבא כי איבעיא לי לדידי אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס ובצרורות כי אורחיהו. והכא בדשני כהו ולא איעד ובפלוגתא דר' מרפון ורבנן קמיפלגי כדאמרי' מעיקרא וכו'. ולחכי אוקמתה מיחוי (לרבה) [לרבא] דאין שינוי לצרורות לרביע נזק סבירא ליה (ו) והכי קאמר לקמן אם תמצוי לומר קא', אם תמצוי לומר אין שינוי. יש העדה או אין העדה ומה שפרשתי בדשני בצרורות קא' ולא פרשתי בדשני כגופו כגון שדחפה ברנלו ממקום למקום ושורפת מקום הנחתה. מפני שראיתי מה שא' [שאמרו] דהכא בין לרבנן בין לר' אלעזר כסומכוס סבירא להו ובדשני ולא איעד וכו'. ואי בדשני כגופו קא' [קאמר] שלא ע"י צרורות למה ליה למימר הכי. ולפיכך פרשתי בדשני בצרורות קא' דכי אורחיהו נזק שלם משלם דסומכוס סבירא להו והיכא דשני ודאי קאי אחצי נזק. והוה נמי מצי למימר בדשני ואיעד. ורבנן סבירא להו יש שינוי לצרורות לרביע נזק. והיכא דאיעד קאי אחצי נזק ומגופו דכל חצי נזק משונה מגופו. ור' אלעזר סבר אין שינוי לצרורות לרביע נזק. והיכא דאיעד קאי (אחצי) [אנזק] שלם. וכי קתני מגופו אצד תמות כר' יהודה. ולעולם כרבנן סבירא להו [דצרורות כי אורחיהו ח"נ ולא מילתא היא דא"כ פשיטא ליה דלתרויהו אין העדה לצרורות כי אורחיהו סבירא לה] דאפילו לר' אלעזר ע"י שינוי הוא דקא מייעד להו אבל כי אורחיהו לא אי נמי דלרבנן ודאי פשיטא להו דאין העדה. שהרי יש שינוי לרביע נזק. ושלשה דינין אלו לא מצינו אותם במקום אחר (ה) ולר' אלעזר פשיטא ליה דיש העדה לצרורות כי אורחיהו. דאי לצרורות על יד שני יש העדה לנזק שלם. כל שכן שלא על יד שני. מיהו הא קשיא לי. מאי טעמא אוקמה בצרורות על שני וכסומכוס. לוקמה בדשני כגופיה. ובדאנחה אנוחי בפיה אותה גחלת לבדה בלא חררה. ובפלוגתא דר' מרפון ורבנן ובמקום גחלת פליגי ולעולם כרבנן סבירא להו דצרורות חצי נזק משלמי אלא משום דקיימא לן כר' יוחנן. דאמר בעל כל הגדיש חצי נזק. משום דהוה חצי כלב דהיינו צרורות. ואע"ג דר' יוחנן סוקים לה בדאנחי אנוחי עם החררה כדרכה ועל חררה ועל מקום גחלת נזק שלם ועל גדיש כוליה חצי נזק משום צרורות כי אורחיהו. אפילו הכי מצרורות לא מפקי' לה.

צל"ח מסכת בבא קמא דף יח עמוד א:

הנה אני מקשה קיצור או סתירה. לדעת ההוה אמינא דסבר צד תמות במקומה עומדת בכל הנזקין אפילו בשן ורגל [ד]מועדין מתחלתן, א"כ מה צריך למפשט בעיא דרבא מכח התוספתא מפלוגתא דר' אלעזר ורבנן, הלא בקיצור מדעת ר' יהודה בעצמו דסבר צד תמות במקומה אין מקום לבעיא דרבא, שהרי רבא בעי אם מגופו משלם דלא אשכחן חצי נזק דמשלם מעלייה, או מעלייה משלם דלא אשכחן כאורחיה דמשלם מגופו, והנה אם מצאנו כאורחיה דמשלם מגופו, א"כ ודאי חצי נזק [צרורות] מגופו משלם מצד הסברא דלא אשכחן חצי נזק דמשלם מעלייה, ואין לך (למה) [לומר] מצד סברא מ[עלייה משלם דלא אשכחן כ]אורחיה וכו', שהרי כל הנהו כאורחיה משלמין ג"כ חציו מגופו, וא"כ לדעת ר' יהודה בלא"ה אמר ר' אלעזר [מגופו] וכבר איפשטה, ולמה האריכות של הפשטן מפלוגתא דר' אלעזר ורבנן ומהתוספתא. ואם נימא דבאמת לפי ההוה אמינא זו היה סבור דבעיא דרבא ליתא אליבא דר' יהודה רק אליבא דרבנן דר' יהודה דלא סברי צד תמות כלל, ולדידהו שפיר אמרינן לא מצינו כאורחיה דמשלם מגופו. א"כ קשה סתירה, דנסתר מה דפשיט מפלוגתא דר' אלעזר ורבנן וממה דתני עלה בתוספתא, דדלמא כל זה אליבא דר' יהודה דאליביה דידיה ודאי מגופו משלם, ורבא בעי אליבא דרבנן.

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יח עמוד א:

וסבר לה כרבי יהודה דאמר צד תמות וכו'. והכי נמי רבי אלעזר מוסיף בצרורות חצי נזק על חיוב דרבנן אבל בחצי נזק שרבנן מחייבין לא פליג רבי אלעזר עליהו ומשלם מגופו. הרא"ש ז"ל.